

Löytöretkiä-näyttelyn salitekstit

Intro (museon aula)

Lars Göran Johnssonin (s. 1930, Tampere) kauneuden kaipuu syttyi teini-iässä. Kohtaaminen Akseli Gallen-Kallelan maalausten kanssa käynnisti löytöretken, joka vuosien saatossa on kasvanut yhdeksi maan merkittävimmistä yksityisistä taidekokoelmista. Vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana hän on tunnistanut itsensä taiteen keräilijäksi. Lähes 500 teoksesta koostuvan, edelleen karttuvan kokoelman maantieteellisissä ja taidehistoriallisissa painopisteissä näkyy keräilijän liikkuva elämäntapa ja kiinnostus ajan ilmiöihin.

Johnsson teki ensimmäiset taidehankintansa 1950-luvun alussa, jolloin hän kiinnostui modernista maalaus-taiteesta. Vuosikymmenen lopussa kokoelmaan kuului joukko palopäällikkö Håkan Brunbergin naivistisia maalauksia, jotka keräilijä kuitenkin myöhemmin myi. 1970-luvulla lääkärin ja tutkijan työ vei hänet Yhdysvaltoihin, missä vietetyt vuodet syvensivät hänen suhdettaan abstraktiin taiteeseen. Eläkepäiviään Ranskassa ja Suomessa viettävä keräilijä on viime vuosina kartuttanut kokoelmaansa ennen kaikkea pohjoismaisella nykymaalauksella ja -valokuvalla.

1980-luvun puolivälissä Johnsson talletti kokoelmansa Porin taidemuseoon. Kokoelman kasvaessa taide-museon varastotilat eivät enää vastanneet sen tarpeisiin ja pysyvän sijoituspaikan löytäminen tuli ajankoh-taiseksi. Vuonna 2016 keräilijä lahjoitti kokoelmansa Turun taidemuseolle. Lahjoitus vahvistaa museoko-koelman olemassa olevia taidehistoriallisia painotuksia, mutta avaa siihen myös täysin uusia näkökulmia.

Löytöretkiä-näyttely esittelee monisärmäisen ja keräilijän näköisen kokoelman sen keskeisten osa-alueiden kautta. Poikkeuksellisessa laajuudessaan se täyttää museon molemmat näyttelykerrokset. Yksi näyttely ei kuitenkaan riitä runsaslukuisen kokoelman aukottomaan esittämiseen ja monet keskeiset taiteilijat jäävät odottamaan museon tulevia näyttelyitä.

Fortunan matkassa (I kerros)

Johnssonin aloitti taiteen keräämisen 1950-luvun alussa. Hänen ensimmäinen hankintansa oli taidemaalari **Yngve Bäckin** (1904–1990) abstrakti maalaus. Bäck kuului Prisma-taiteilijaryhmän perustajajäseniin, joita yhdisti koloristinen maalaustyyli ja halu tuulettaa suomalaista taidekenttää kansainvälisillä vaikutteilla. Keräilijän alkuperäinen ajatus oli ostaa yksi teos jokaiselta Prisma-ryhmän taiteilijalta. Suunnitelma kuitenkin kariutui, kun Sigrid Schauman ei suostunut myymään teoksiaan aloittelevalle taiteen keräilijälle. Vie-railu värikkään taiteilijapersoonan kotona oli kuitenkin ikimuistoinen.

Vastoinkäyminen ei lannistanut Johnssonia, mutta sai hänet muuttamaan periaatteitaan: päämäärätietoisen kokoelman rakentamisen sijaan hän on sittemmin antanut sattuman johdattaa ja luottanut intuitioon. Yl-lätyksellisyys onkin kokoelmalle leimallista, mikä näkyy myös näyttelyssä. **Juhani Linnovaaran** (s. 1934) klassinen taiteilijaomakuva nähdään rinnan ruotsalaisen **Jens Fängen** (s. 1965) teosten kanssa. Johnsson kartuttaa nykytaiteen kokoelmaansa ennakkoluulottomalla otteella ja nimekkäiden taiteilijoiden ohella hän hankkii teoksia uusilta tulokkailta. Keräilijän viimeisimpiä näyttelyssä esillä olevia hankintoja ovat ke-väällä 2019 Turun Taideakatemiasta valmistuneen **Melina Paakkosen** (s. 1989) kaksi teosta, joissa tai-teilija on yhdistänyt maalausta ja kollaasitekniikkaa.

Table Piece Y-25 (I kerros)

Brittiläinen kuvanveistäjä Anthony Caron (1924–2013) teoksissa raskaat metallielementit taipuvat eloi-siksi veistoksiksi. Caro uudisti aikansa kuvanveistoa muun muassa asettamalla teokset katsojan kanssa samalle tasolle. Julkiseen tilaan suunniteltujen suurikokoisten ja värillisten veistosten lisäksi hän teki pieni-kokoisia, inhimillisiin mittasuhteisiin sopivia teoksia. Hänen kierrätysmateriaaleista valmistettuja teoksiaan kutsutaan myös romuveistoksiksi.

Johnsson näki Caron näyttelyn helsinkiläisessä galleriassa 1980-luvulla ja ihastui esillä olleeseen veistokseen. Teos oli varattu, mutta galleristi tarjosi keräilijälle toista. Saadakseen tarvittavan rahasumman veistoksen ostamiseen hän päätti myydä autonsa. Kaupat syntyivät ja teos pääsi keskeiselle paikalle kodin tarkkaan harkittua teosinstallointia, jossa kolmiulotteinen taide näyttelee tärkeää osaa.

Vesiväri (I kerros)

Taiteilijapari **Sulho Sipilä** (1895–1949) ja **Greta Hällfors-Sipilä** (1899–1974) loivat vuosisadan alun Suomessa kansainvälisesti suuntautunutta avantgardetaidetta. Pariskunta työskenteli yhdessä, mikä näkyy tuotantojen samankaltaisuudessa. Viimeiset elinvuotensa Kellokosken mielisairaalassa asunut Hällfors-Sipilä jäi vuosiksi taidehistorialliseen katveeseen. Johnsson osti ensimmäiset Hällfors-Sipilänsä Bäcksbäckan galleriasta – ja juuri oikealla hetkellä, sillä muutamaa vuotta myöhemmin Ateneumin taidemuseon *Hallen ja Tivan tarina* -näyttely nosti Hällfors-Sipilän puolisoineen taideyleisön tietoisuuteen. Johnssonin Bäcksbäckalta ostamat akvarellit olivat esillä kiitetyssä näyttelyssä, joka nähtiin myös Turun taidemuseossa keväällä 2006.

Johnssonia kiehtoo murroskausien taide. Yllämainitun taiteilijaparin kaltaiset uuden etsijät muuttuvat ajan saatossa klassikoiksi, mutta heidän taiteensa tuntuu vielä sadan vuoden jälkeen tuoreelta. Myös Hällfors-Sipilän hallitsema vesiväri kiinnostaa keräilijää tekniikkana. Johnsson on kartuttanut kokoelmaansa nykyakvarellilla, joka ilmaisuvoimassaan on hänen näkökulmastaan öljyvärin veroinen.

Valokuvan venyvät rajat (I kerros)

Valokuvataiteilija **Ulla Jokisalo** (s. 1955) yhdistää valokuvaan ompelemiseen liittyviä tekniikoita ja materiaaleja, kuten kirjontaa, nuppineuloja ja lankaa. Johnssonin ensikohtaaminen Jokisalon kollaasien kanssa tapahtui Suomen valokuvataiteen museossa, jossa taiteilijalla oli yksityisnäyttely vuonna 2011. Teosten omalakinen maailma ja vertaansa vailla oleva tekemisen tapa saivat keräilijän pauloihinsa. Muutamaa vuotta myöhemmin hän vieraili Jokisalon työhuoneella ystävänsä, kuvataiteilija **Ismo Kajanderin** (s. 1939) kanssa. Johnsson osti Jokisalolta neljä valokuvaa – joukossa myös kaksi teosta, jotka olivat painuneet hänen mieleensä jo valokuvataiteen museon näyttelyssä.

Johnsson keskustelee teoshankinnoistaan elämänkumppaninsa Erna Binderin kanssa. Hänen mukaansa Binder on synnynnäinen avantgardisti, jota saa kiittää kaikkein rohkeimmista hankinnoista. Esimerkiksi **Frida Orupabon** (s. 1986) valokuvakollaasin Johnsson osti Paris Photo -tapahtumasta Binderin rohkaisemana. Kysymykset rodusta, sukupuolesta ja vallasta risteävät kiinnostavalla tavalla Orupabon paperinukke-kollaaseissa. Alkuperäisistä yhteyksistään irtileikatut ja yhteenliitetyt ruumiinosat muodostavat uusia, määrittelyä pakenevia kehoja. Orupabon tie taiteilijaksi on poikkeuksellinen. Sosiaalityöntekijänä työskentelevä Orupabo julkaisi kuvia aluksi sosiaalisessa mediassa. Vuonna 2017 hän sai kutsun ensimmäiseen gallerianäyttelyynsä ja jo kahta vuotta myöhemmin Orupabon kollaasit olivat näyttävästi esillä Venetsian biennaalin päänäyttelyssä.

Roller derby suukkoja ja sateenkaaria (I kerros)

Kuvataiteilija **Riikka Hyvösen** (s. 1982) maalaus on osa sarjaa, jossa taiteilija on ikuistanut roller derbyssä syntyneitä urheiluvammoja. Vauhdikkaassa, alun perin naisille suunnatussa kontaktilajissa pelaajat kiertävät rataa rullaluistimilla ja koittavat hidastaa vastapuolen etenemistä. Yhteentörmäykset kuuluvat lajin fyysiseen luonteeseen. Mustelmat ovat pelaajille voitonmerkkejä, jotka kannetaan ylpeydellä. Hyvösen pastellivärisissä ja kiiltäväpintaisissa maalauksissa kivuliaalta näyttävien "roller derby suukkojen" kauneus avautuu myös katsojalle, joka ei tunne lajia.

1960-luvun pop-taiteelle tyypillinen kuvien kierrättäminen ja vuoropuhelun luominen ns. matala- ja korkeakulttuurin välille elää nykytaiteessa. Kauniin ja mielihyvää herättävän pinnan alta paljastuu usein psykologisesti tummia sävyjä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. **Jukka Korkeila** (s. 1968) käsittelee ulkopuolisuutta ja toiseutta sukupuolen ja seksuaalisuuden näkökulmista. Ronskit ja häpeilemättömät maalaukset kartoittavat ja kaatavat mieheyden raja-aitoja taiteilijan omakohtaisten kokemusten kautta.

Kesytön sivellin (I kerros)

Johnssonin kokoelma tuo yhteen joukon nykymaalareita, joiden energinen sivellintekniikka ja runsas ilmaisu tapa kutsuvat etsimään, löytämään ja yllättämään. Kokoelman nykymaalareita yhdistää ekspressiivinen, ilmaisuvoimainen maalausote ja vallattomana rönsyilevä tarinankerronta. Yhteen maalaukseen voi mahtua koko kerronnan kirjo komediasta tragediaan. **Elina Merenmiehen** (s. 1967) *Nallevaras* on kuin mielikuvituksellisten hahmojen tähdittämä tarina, päivänvaloon tuotu painajaisuni, joka noudattaa omaa logiikkaansa. Tarinallisuus kuvaa myös **Jyrki Riekin** (s. 1976) kuvamaailmaa. Hänen kesyttömät maalauksensa ovat sekä aiheen että muodon puolesta ylitsepursuavan runsaita.

Intohimona taidehistoria ja arkkitehtuuri (II kerros)

Johnsson tunnustaa olevansa museoaddikti, jolle päivä ilman museokäyntiä on pilalla. Kiinnostus taidehistoriaan ja arkkitehtuuriin näkyy myös taidehankinnoissa, sillä monet kokoelmateokset viittaavat historiallisiin tyyliuuntiin, klassisiin kuva-aiheisiin ja rakennettuun ympäristöön. Maalaukset ja valokuvat tarjoavat löytöretkeilyn riemua niin ajallisessa kuin maantieteellisessäkin perspektiivissä. Kuvataiteilija **Silja Rantasen** (s. 1955) maalaukset ja piirustukset inspiroituvat arkkitehtuurista. *Mitä tiedän Buranosta* -maalauksessa on osa teoskokonaisuutta, jossa hän on luonut rakennusten väreihin perustuvan asemakaavan uudelleen muistikuviiin ja tietoon pohjaten. Venetsian naapurisaari Burano on tunnettu kirjavasta arkkitehtuuristaan.

Valokuvataiteilija **Pertti Kekaraisen** (s. 1965) *Tila Passage VII* leikittelee abstraktin taiteen kaksiulotteisuudella ja tuo mieleen Piet Mondrianin viivaan perustuvat maalaukset. Mondrianin maalauksista poiketen Kekaraisen valokuva avautuu kolmiulotteiseen tilaan ja antaa katseelle mahdollisuuden liikkua kuvapinnan lisäksi myös syvyyssuunnassa. *Tila Passage VII* avasi Johnssonin kokoelman ovet valokuvataiteelle, sillä Baselin taidemessuilta ostettu teos oli ensimmäinen kokonaisuuteen liitetty valokuva.

Islantilainen taide (II kerros)

Pohjoismaisella ja ennen kaikkea islantilaisella taiteella on Johnssonin kokoelmassa erityinen sijansa. Valokuva- ja käsitetaiteilija **Sigurdur Guðmundssonin** (s. 1942) surrealistiset pronssiveistokset ja **Eggert Péturssonin** (s. 1956) saaren kasvillisuutta yksityiskohtaisesti kuvaava maalaus istuvat kokoelman tyyllisiin painotuksiin. Sen sijaan islantilaisen käsitetaiteen pioneerin, **Kristján Guðmundssonin** (s. 1941) teokset ovat vähäeleisyydessään poikkeuksia kokoelmassa. Minimalismi ja käsitetaide eivät kuulu keräilijän suosikkeihin, mutta Guðmundssonin materiaalintajussa ja nokkeluudessa oli jotain hyvin tenhoavaa: *Piirustus 18/1990* -teoksen paperirulliin ja grafiittikielkkoihin tuntui tiivistyvän koko kuvataiteen idea. Johnsson osti Guðmundssonin gallerianäyttelystä kahdeksan teosta. Se oli enemmän kuin keräilijä oli koskaan aikaisemmin ostanut yhdeltä taiteilijalta yhdellä kertaa.

Konkretismi (II kerros)

Asuessaan 1970- ja 80-luvulla Yhdysvalloissa Johnsson ajatteli, että ainoa oikea taide oli ei-esittävä. Kotimaan vierailuilla kokoelma karttui muun muassa **Matti Kujasalon** (s. 1946) abstrakteilla maalauksilla. Kujasalon viivaan ja väripintaan perustuva käsitteistö on yksinkertaisen tehokas. Geometrisistä muodoista rakentuu säännönmukainen koodi, jota muuntelemalla taiteilija luo teoksiinsa vaihtelevaa rytmiiikka. Kujasalo on kehittänyt selkeälinjaista ilmaisuun määrätietoisesti 1970-luvulta 2010-luvulle. Taiteilijan ja keräilijän suhde on samaan aikaan kasvanut ystävydeksi.

Jälkikäteen Johnsson muistelee suhteensa ei-esittävään taiteeseen kehittyneen miltei maanisiin mittoihin. Vierailu pariisilaisessa *Musée Marmottan Monet* -museossa oli käännekohta. Claude Monet'n ikoninen maalaus *Impressio, auringon nousu* vaikutti häneen niin syvästi, että aika ja paikka unohtuivat hetkeksi. Voimakas taide-elämys avasi keräilijän silmät esittäville taiteelle ja käänsi kokoelman tarinassa uuden lehden.

Amerikantuliaisista ja Nouveau Réalisme (II kerros)

1970- ja 80-luvuilla Johnsson asui ja työskenteli tutkijana ja lääkärinä Ann Arborin yliopistokaupungissa Michiganin osavaltiossa. Keräilijän kiinnostus ei-esittävään maalaustaiteeseen vahvistui Chicagon ja New Yorkin taidemuseoissa, joissa vuosisadan puolivälissä syntynyt abstrakti ekspressionismi oli hyvin edustettuna. Suurieleiseen ja -kokoiseen tekemiseen perustuvan taidesuunnan kärkinimien, kuten Willem de Kooningin ja Jackson Pollockin, teokset olivat hintojensa puolesta karanneet yliopistotutkijan saavuttamattomiin. Tästä huolimatta Johnsson onnistui ostamaan teoksia ajankohtaisilta pohjoisamerikkalaisilta

taiteilijoilta. **Helen Frankenthalerin** (1928–2011) guassin orgaaninen muotokieli on taiteilijalle tunnusomainen. Pehmeärajaista, toisiinsa sulautuvista abstrakteista muodoista koostuva maalaus on tiettävästi taiteilijan ainoa suomalaiseen kokoelmaan päätyneet teos.

Suomalaisen esine-taiteen uranuurtaja, romantikko **Juhani Harri** (1939–2003) tunnetaan laatikkomaisiin kehyksiin rakennetuista runollisista pienoismaailmoista. Harri sai vaikutteita 1960-luvulla Ranskassa syntyneestä uusrealistisesta tyylistä. Uusrealistien yhtenä lähtökohtana oli tuoda taide lähemmäs elämää muun muassa materiaalivalintojen avulla. Myös Harri hyödynsi teoksissaan käytön kuluttamia esineitä ja luonnonmateriaaleja. Tarinallisten ja äärimmäisen hauraiden assemblage-teosten kantavia teemoja ovat ajan kulku ja kaiken katoavuus.

Maalauksen monet mahdollisuudet (II kerros)

Keräilijän kiinnostus kuvataiteeseen syttyi maalaustaiteen kautta. Lähes seitsemän vuosikymmentä kestäneen keräilytaipaleen aikana kiinnostuksen kohteet ovat muuttuneet, mutta maalaus on pysynyt. Lukumäärällisesti tarkasteltuna Johnssonin kokoelma onkin maalaustaiteen kokoelma. Vuosikymmenten saatossa muotoutunut kokonaisuus avaa näkökulmia maalauksen ilmaisulliseen monipuolisuuteen ja muistuttaa sen lukuisista tavoista olla.

Taidemaalari **Torsten Andersson** (1926–2009) tulokulma maalaustaiteeseen on tutkimuksellinen. Hän omisti taiteilijanuransa maalauksen mahdollisuuksien kartoittamiselle ja oman kielen etsimiselle. Johnssonin kokoelmaan kuuluvat teokset ovat osa kokonaisuutta, jossa Andersson on maalannut kuvitteellisia kolmiulotteisia veistoksia kaksiulotteiselle pinnalle. **Leena Luostarinen** (1949–2013) materiaalisuus on maalauksen keskeinen ilmaisukeino. Väri ja maalauspinnan tekstuuri välittävät informaatiota siinä missä tunnistettavat kuva-aiheetkin. Luostarinen luetaan osaksi 1980-luvun uusekspressionististä liikettä, jolle on tunnusomaista aistivoimainen maalauksellisuus ja tunneilmaisuus. Myös **Stina Rosenbergin** (s. 1981) maalaukset voi nähdä osana ekspressionistisen ilmaisun jatkumoa. Maalaamisen energia ja taiteilijan kehollinen läsnäolo ovat aistittavissa alumiinipohjalle tallentuneissa liikeradoissa ja siveltimenjäljissä. Vaikutelma on niin välitön, että öljymaalin voisi melkein kuvitella olevan vielä märkää.

Turun taidemuseo